בסוד שיח

שאול שיר

הקונפדרציה של פרופ' רבקין

"אקדמות" הוא כתב עת של לומדי בית־מדרשה בירושלים. בית מדרשה הוא מרכז ללימודים גבוהים ביהדות, המשלב לימודי בית מדרש עם קורסים שיטתיים במדעי היהדות והרוח. בית מדרשה מבקש גם להכשיר מקצועות ומעשית מועמדים הראוים יעוד בתרומה לכלל ישראל.

ראש בית המדרש הוא הרב פרופ' דניאל שפרבר הנשיא הוא הרב שלמה ריסקין. צוות ההוראה מעולה וכתב העת "אקדמות", הוא מהשובים שבין כתבי העת בתחומי עיסוקו, שראו אור בישראל.

גיליון חדש שבט של אקדמות הורפס באיתור, כדי לאפשר מאמרי תגובה למסה: "האם מהווה מדינת ישראל איום להמשכיות היהודית", שפירסם פרופ' יעקב רבקין.

רבקין יליד חבר העמים החוצב כיפה שחורה, הוא רב תחומי. בקורה, מקום מגוריו, הוא מרצה על ההסטוריה של המדעים. במשך שנה למד בבית מדרשה על־חשבון שנת השבתון שלו ולעתים גם הירצה. בעת שהותו כאן בזר לשלוח את ילדיו (לפחות חלק מהם) לחינוך חרדי ולשם כך אף הסכים לותר על השלוויה שבביתו. אני סורה לציין את נטייתו החרדית, משום שלאחר קריאת מסתו, התגבר ללבי החשד, כי פרופ' רבקין נלכד ברשת ה"מאסטרית".

מסתו בכתב־עת מדרשי, שהוא ציוני־דתי, פורסמה במסגרת המבלבלת שמגלה בית־מדרשה לדעות הזולת. פרופ' רבקין מבקש לעשות נפשות להצעתו לפתרון הקונפליקט במזה"ת, במיוחד זה עם הפלסתינאים, ואין מקורות ממנה ואנטי־ציונית ויהודית. הנה קטעים נבחרים, שוודאי יעוררו עוד סערה בקול הציונות הדתית.

פרופ' רבקין מציע: "להרחיק את מדינת הלאום היהודית לקונפדרציה. ניתן לצפצה כדוגמת שוויץ, שאימצה, כידוע, פתרון קונפדרטיבי לא מתוך אהבת אחים, אלא משום שהמבנה הקונפדרטיבי נמצא כמתאים ביותר ליישוב מתחים לאומיים.

"הקונפדרציה הישראלית־פלסתינאית תכלול קנטונים עצמאיים אשר ריבונותן תכלול תחומים כמו תרבות, חינוך, דת, בטחון פנים ומינהל עירוני. דבר זה יאפשר לערבים מוסלמים ויערבים נוצרים, יהודים אורתודוקסים ויהודים חילונים, לחיות את חייהם בהתאם למנהגיהם ואמונותיהם.

"תחומים כדוגמת 'חסי תרן, בטחון, אוצר ותקשורת יופקדו בידי ממשלת הקונפדרציה אשר תבחר על־ידי כל האזרחים. הסוגיה הדגישה של בטחון יכולה להיפתר בשלבים. במהלך העשור הראשון יוותרו הכוחות המזויינים בשלב הקנטונים היהודים. אולם על הצבא, המשמש כמעוז נגד תוקפנות זרה, ייאסר מלפעול בתוך הקונפדרציה ככוח שיטור. יחידות משטרה של הקנטונים בצירוף משטרת קונפדרציה סמלית ובסיוע כוח תנועת רב־לאומי, ישמרו על הסדר הציבורי וינטרו קשרי שלום בין הקנטונים השונים. כשישקטו וכוחות המעבר, יובלו הכוחות המזויינים לגייס באופן מלא את כל האזרחים...

"חוק השבות יורחב ויכלול עדיים פלסתינאים אשר יהיו בעלי זכות לתבוע את בתיהם, או לדרוש פיצויים תמורת רכושם האבוד. (כמו שיהודים אשר מוצאם במדינות אחרות, יוכלו לדרוש פיצויים על רכושם האבוד לכשיוקם אפשר).

"אותם יהודים המעוניינים לחיות בארץ ישראל בכדי לקיים את המצוות, יוכלו להמשיך ולחיות חיים יהודיים מלאים בקונפדרציה המיועדת. גם אותם יהודים הרואים את מדינת־ישראל כאתחלתא דגאולה, יוכלו למצוא בה את מקומם. בעוד שחוקי הקונפדרציה ימנעו מהם מלהאיץ את הגאולה באמצעות מעשי אלימות. הם יוכלו, כמו כל שאר האזרחים, להתנחל באופן חופשי בכל מקום בין הירדן לים. הרוב היהודי הישראלי אשר רוצה להיות "עם חופשי בארצנו", יוכל לחיות בסנגזן הישראלי בקנטונים שלו. שלטונות הקונפדרציה לא יעשו מאומה כדי להבטיח את ההגמון, משום שהחוק יאסור כל התערבות בענייני דתות וחינוך, שיהיי בתחום אחריותם הבלעדית של הקנטונים.

"הפלסתינאים ירכשו זכויות וחובות שוות וייהיו חופשיים להתיישב היכן שירצו, או לרכוש רכוש באופן חופשי. דבר זה יביא את הערבים הפלסתינאים לתשוב בהצלחה הקונפדרציה".

אין ספק כי השד לענייני יהודים במשלתי ערפאת, שעצמותיו "יישרו" לא אחת על־ידי חברין ב"מאה שערים" ו"גאולה", היה חותם על נייר ההצעה של פרופ' ריבקין ללא כל היסוס, למרות שהיא הודפסה בחוברת צינונית.

המסה עצמה, מכה אנושות במדינת ישראל והעומדים בראשה.

וכך סבור פרופ' רבקין:

"מתן עדיפות לעיצוב אומה ולכיבוש טריטוריה, מצוי באופן ברור בקרימות ביחס לציוני להיות עם סגולה. הפרט היהודי הפך להיות "חומר אנוש" למציעים הכמוסים של "חיל החולץ של העם היהודי". ניפוץ שיטתי של ערכי המסורת המשפחה, עוני ופשיעה, הנובעים ברובם מהסימוס הרווח בעולם לאיכלוס אוזוריספר חסרי חיים כלכליים – הביא לזניחה מסיבית של ערכי היהדות ושמירתם".

"זניחת המסורת יחד עם ההשענות הגלויה על כוח פיזי בחיי היומיום, תרמו להופעת הדמות הקולקטיבית של היהודי החדש אשר איננו תואם עוד את השאיפה להיות אור לגויים".

מסה קשה, קטעים קשים. כך למשל:

"הפרסומות בעיתונות הדתית בישראל בראשית שנות ה־90, אשר מידת האינפורמטיביות שלהם אינה נופלת לעתים מניתוחים סוציולוגיים שלומדים, מביאות למחשבה, כי נשים עולות מחבר העמים הידרדרו לזנות בשל מצוקה כלכלית והשפלה חברתית. רובן היו משכילות יותר מאשר האשה הישראלית הממוצעת ובאו מרקע המעמד הבינוני בברה"מ שהכשיר אותן להיות מדות למוזיקה, רופאות או מהנדסות ולא זונות רחוב. בעור שהזנות אמנם קיימת ברוסיה או במרוקו, הרי שנשים יהודיות שם כמעט ואין עוסקות בו. הפרולטריזציה התאומית של העולה הינה דפוס קבוע בישראל. העולים ממרוקו ספיקי את חלקם בזנות של שנות ה־50 וה־60. תורן של הנשים הרוסיות הגיע מספר עשורים לאחר מכן".

בסיכום כותב פרופ' רסקין:

"מדינת הלאום היהודי מהווה איום פיזי ורוחני להמשכיות היהודית. היה זה חלום, שפקדני בהכרה, אשר הביא שליש מיהודי העולם לארץ־ישראל. קהילה יהודית זו צריכה לשלוד וקונפדרציה תשמר אותה טוב יותר מאשר מדינת הלאום הבלתי בטוחה. קונפדרציה זו היא מהתקות הריאליסטיות האחרונות לשימור ולפיתוח חיים יהודיים בארץ ישראל. יתר־על־כן, היא תביא לקיצם את התחליפים הלאומניים לזהות היהודית ולאשליית העצמה הבאות בעקבותיהם".

עורכי "אקדמות" שמיתר שרנהלץ ודוד עפרי "הסיעקו את מיקי צור ואת זהר מלדיני להגיב מראי על מאמרו של פרופ' רבקין, אלא שאין בכוחם של המאמרים הללו לעצור בעד פרופ' רבקין לעשות נפשות לתורתו בקהילה היהודית והאקדמית בחו"ל וגם בקרב מעצבי מדיניות במדינות המערב. ואכן הוא מנצל כמעט כל כמה לקדם את רעיונותיו המדיניים. סוף סוף זכתה נטורי קרתא לנציגות נכבדה באקדמיה. יחי משה הירש.

מחצרות אדמו"רים וחסידים

הסניגור הפלאי

בוקר בוקר היה בדל החלבן פורק עשרות בתים ומתרפק על רלמותיהן של מאות דיירות. כך הכיר בדל את כל הדיירים שבאיזור, ידע את בעיותיהם ולפעמים גם היה איש סודם. הוא יצר קשר בעיקר עם לקוחותיו שומרי המצוות, ואהוזות ודעות נרקמו עם לקוחותיו החסידים.

בדל על אף שהיה לבוש בגדי עבודה אפורים וכבדים, נעל נעליים צבאיות גבוהות וחבש קסקט, שהיה דוד קבע שמום על מצחו – היה חסיד שבחסידים, בר־אוריין בדל תלמיד חכם, שיר ושם לו בש"ס וכנושאי כליו. לקוחותיו שומרי המצות ידעו על רום מעלותיו, העריצוהו וכיבדוהו ודעותיו היו מקובלות ועצותיו נשמעות.

אצל ר' מרדכי שרצקי היה ר' בדל מסיים את מלאכת יומו, ולפיכך היה משתהה אצלו ומשוחח עמו על ענייניים שונים שעל סדר היום.

ר' מרדכי שרצקי היה קבלן בניינים בתל־אביב ובפתח תקוה בשנות התר"ץ. היו אלה שנים של עליית יהודים גדולה לארץ ישראל, במיוחד מגרמניה, שממנה החלו להיטלט בשנת תרצ"ג עם עלייתו לשלטון של הנאזד הנאצי ימח שמו. יהודים פליטים אלה הצליחו עוד להציל את ממונם וחלק מרכושם, וכשעלו ארצה הביאו עמם את כספם וכשרונם. ר' מרדכי בנה ובנה ורבה ועסקיו הוירו לו פנים. אלא שגלגל חוזר והוא בעולם תחתיות שניתות של ר' מרדכי סיבבו אותו בזוועות גדולים ורבית תופתות.

ר' בדל החלבן ברוב פיקחותו ותבונתו הבחין בשלבי ירידתו של ר' מרדכי והיה משוחח עמו יום יום ומעודדו.

ר' מרדכי רצה את קירבתו, אהב את עצותיו ורק בפניו פתח את פגר לבו. כאשר במהלך אחת השיחות ביניהם אמר לו ר' מרדכי כי רבו בעולם, הזקן, הגיע הזמן שיחל לשאול בעצתו ולקבל ברכתו, השפיע עליו ר' בדל שיעלה את מכלול מצוקותיו בפני הקהל רבי ישראל מזסאוטין, נכדו של רבי ישראל מרוז'ין, שהגיע זה לא מכבר מזויינה התיישב בתל־אביב.

לאחד הפגישות מרזנות נפתר ר' מרדכי לירידו החלבן והבטיח לו כי ייילך לחלות את פני האדמו"ר מזוסאוין.

האדמו"ר זצוק"ל עיין ב"קוויטל" שנתן לו ר' מרדכי ושאל שורה של שאלות. הוא התעניין בסיבו של עורך הדין שלו, שייצג אותו מול חביעות הבנקים, בטקטיקה שהוא אמור לנקוט במשפט ובתאריך שבו ייערך המשפט. ר' מרדכי שיבח מאד את עורך דינו והציג אותו כמשפטן מעולה. הוא הוסיף, כי עורך הדין תרשם מאד מסניף מיוחד בהסכם החלוואה עם הבנקים ולפיו אם לא יעמוד בפרעון חובות בסוער הנקוב בהסכם, יחוייב בכפל חוב. להערכת עורך הדין, החלוואה והחתימה על החוזה, מהוות הסכמה לתשלום "כפל חוב" והבנקים וראי יממשו את הסניף הדרקוני הזה.

בחדר השתררה שתיקה ארוכה עד שהאדמו"ר זצוק"ל אמר לאיש השבור שעמד מולו: "לך ואמור לעורך דינך, שיבקש שינוי בתאריך המשפט וידחה אותו לזמן מאוחר יותר. ה' יעזור ובעוד זמן קצר תופיע חוברת חדשה ובה תיכלל תקנה האוסרת על הבנקים לגיש תביעה משפטית להכפלת החוב בגין איחור בתשלומים".

ר' מרדכי מיהר למשרד עורך הדין ומסר לו את הוראת האדמו"ר זאת הסברו. הפרקליט האיזן בקשב רב לדברים השמיע כי ככל הידוע לו, לא עומדת להופיע בקרוב חוברת מסוג זה שהאדמו"ר ריבר עליה. "חוברת זו מופיעה פעמיים בשנה בלבד והחוברת האחרונה כבר הופיעה לפני זמן קצר".

ר' מרדכי בעל אמונת חכמים וצדיקים עשוקה, ביקש מעורך דינו שינהג בדיוק על־פי הוראת הרבי ויואיל לדחות את המשפט. זה נתבר לבקשתו והמדיר את העניין.

סמוך למועד המשפט נתבקש ר' מרדכי לסור למשרדו של עורך הדין. שם בישר לו הפרקליט כי אכן "דבר צדק". החוברת הסופיה ובה מצויה התקנה החדשה. אולם, לך ואמור לרבך כי התקנה מתייחסת אך ורק להלוואות שיינתנו מכאן ולהבא, ולא רטרואקטיבית – להלוואות שכבר ניתנו בעבר.

ר' מרדכי חזר אל האדמו"ר מזוסאוין ודיווח לו, כי אכן החוברת החדשה ראתה אור, אלא שהתקנה החדשה אין בה כדי לסייע לו במשפט הזה.

האדמו"ר האזין לדבריו של ר' מרדכי ומשפיק לומר את כל מה שהעיק עליו, אמר לו האדמו"ר שיבקש מעורך דינו שידחה את המשפט לאחר מימי חשיי הקרובים, וסיים: "אף אני אהיה שם". ר' מרדכי נדהם וחשש שמא לא שמע היטב את דבריו של האדמו"ר ושאל: "מה הרבי אומר בדיוק" והאדמו"ר השיב. "כבר אמרתי, אהיה שם".

שמע הפרקליט את הוזאה החדשה של האדמו"ר ושאל בנימוס: מדוע אנחנו צריכים את התעדוכת של רבך וכי הוא משפטן, ולמה יום ששי התרצה לעמוד במשפט דוזקא בערב שבת, להפסיד בקיעיף "כפל חוב" ולהיכנס לשבת באווירה נכאוזי?

בחדר חשק מוטנו שלח עורך הדין את המתמוזה שלו לפקיד בית המשפט, כדי שיעביר את המשפט לאחר מימי ששי. משעונה התאריך, פנה ר' מרדכי לבית האדמו"ר כדי לבשרו כי אכן המשפט תקיים ביום ששי, ושוב שאל את האדמו"ר אם באמת מתכוון הוא להגיע לבית המשפט. "הלא כבר אמרתי" – הגיב האדמו"ר.

ביום ששי, יום המשפט, הגיעו ר' מרדכי ועורך דינו לבית המשפט וציפו בקוצר רוח לבואו של האדמו"ר מזוסאוין. בין כך ובין כך נכנס השופט האנגלי ועורך הדין לחש באוזנו של ר' מרדכי: "זהו שופט קשה ורע, שונא יהודים ובמיוחד בעלי זוות תרדית".

השופט עיין בתיק ושאל את הפרקליטים משני הצדדים סידרה ארוכה של שאלות. לבסוף שמט את ראשו על ידו, ובהה אוזמות בעיניו בחלל האולם. לפתע פנה אל ר' מרדכי ואמר בהיסוס: אני רואה כי אתה יהודי חרדי. היום יום ששי והשבת מתקרבת ובאה. קשה לי להניח כי היית רוצה לשוב הביתה ברוח נוכאים ולעבור את השבת מתוך צער ושברון לב. לפיכך, הריני ממליץ כי תבוא בדברים עם הבנקים לצורך הסדר תשלום החוזות. הריני מזהה להם לבוא לקראתך ולהציע לך תוכנית פריסת חוזות בתנאים ליכולתך. באשר לסעיף "כפל חוב" שבהזמנה החלוואה, הריני לקבוע, כי בהשפעתה ובזרוזה של התקנה החדשה, שפורסמה באווירונה בזמן התקנת, יש ביכולתי להמיר את התחייבות הזות בקנס של חמישים לירות בלבד.

השופט הסריז על סיום המשפט, קם ממקומו וביקש מעורך דינו של ר' מרדכי שייכנס ללשכתו. שם בחדרו הסביר השופט בשל מה זיכה את התובע והטיל עליו קנס סמלי בלבד. וכה אמר: מרגע שהחילותי במשפט נמזר קומה ויפה תואר. הזקן הזה הישיר אלי מבט נוקב ולחש לי ללא הרף: "שבת, שבת שבת". הבשתי לעברו ולא ידעתי אם זו מציאות או הזיה. חשתי כי איני יכול להחמיד עם התובע, אף כי הבנקים צדקו, לכאורה, בתביעתם. רק לאחר שזיכיתי אותו הסלתי עליו קנס כספי קטן, נעלמה דמות הזקן וחשתי משוזרר ורפוי והרגשתי שאמנם נעשה כאן צדק.

בסוף ימיו סיזה ר' מרדכי שרצקי בבית אבות וירוניק ושם נהג לספר מעשה פלא זה שוב ושוב. ביום ההילולא של האדמו"ר מזוסאוין זיע"א, בשנת תש"ם, סיפר את הסיפור הזה האדמו"ר מסדיגורא שליט"א, ששמע אותו מהבתבע עצמו, ואנחנו עידכנו אותו על פי אוסף של הרב ר' מאיר גרוזמן, ששמע אותו מפי האדמו"ר מסדיגורא שליט"א. קדוש ושלא היה האדמו"ר מזוסאוין. זיע"א.

■ עורכת המוסף: נעמי גולן